

ISÄT LASTEN ASIALLA RY:N KOMMENTTI LASTENSUOJELUN
TOIMINTAKÄYTÄNTÖJEN TOIMIVUUTTA ARVIOIVALLE TYÖRYHMÄLLE
9.1.2013

Hyvä peruspalveluministeri Maria Guzenina-Richardsson ja perustamanne työryhmän jäsenet,

Isät lasten asialla ry (ILA) kiinnittää Teidän ja työryhmänne huomion neljään seikkaan: 1) väliraportin puutteisiin, 2) Yhdistyneiden kansakuntien (YK) lasten oikeuksien sopimuksen 19. artiklaan, 3) huoltokiusaamiseen ja 4) järkyttävään esimerkkiin, mitä ILA:n esille tuomien asioiden sivuuttamisesta voi seurata.

1) Työryhmä ei käsitellyt väliraportissaan 5.12.2012 lainkaan vieraannuttamista eikä isien epätasa-arvoista asemaa äiteihin nähden lastensuojelun kanssa asioimaan joutuessaan. ILA osoitti nämä ongelmat jäsenkyselyynsä¹ pohjautuvassa viestissään työryhmälle 29.10.2012. ILA pyytää, että loppuraportissaan työryhmä ehdottaa konkreettisia toimia, jotta lastensuojelu osaa tunnistaa vieraannuttamisen ja pystyy puuttumaan siihen ja joilla isille taataan tasa-arvoinen asema äitien kanssa lastensuojelussa asioidessaan.

2) YK:n lasten oikeuksien sopimuksen, jonka Suomi on allekirjoittanut, 19. artikla kuuluu (http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko):

1. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaanlukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa.

2. Tällaisten suojelutoimien tulisi tarvittaessa sisältää tehokkaita menetelmiä sosiaalisten ohjelmien perustamiseksi, joiden avulla lasta ja hänestä huolehtivia henkilöitä tuettaisiin, samoin kuin menetelmiä edellä kuvattujen lasten pahoinpitelytapausten ehkäisemiseksi, tunnistamiseksi, raportoimiseksi, käsiteltäväksi saattamiseksi, tutkimiseksi, hoitamiseksi ja jatkoseurannaksi sekä tarvittaessa oikeuslaitoksen asiaan puuttumiseksi.

Vieraannuttaminen on äärimmäinen muoto artiklassa käsitellystä henkisestä väkivallasta. Lastenlääkärien mukaan henkinen pahoinpitely on lapselle aivan yhtä vahingollista kuin muunlainen pahoinpitely ja on mahdollisesti yleisin, haastavin ja vähiten viranomaisille raportoitu lasten kaltoinkohtelun muoto (Hibbard ym.²). ILA:n käsitys on, että lastensuojelun työntekijöitä ei tällä hetkellä kouluteta tunnistamaan vieraannuttamista eikä suojelemaan lasta siltä. Artikla velvoittaa Suomen valtiota kehittämään lastensuojelullisia menetelmiä vieraannuttamisen ehkäisemiseksi, tunnistamiseksi ja hoitamiseksi. ILA:n edellisessä kohdassa esittämä pyyntö lastensuojelun kehittämiseksi torjumaan vieraannuttamista on Suomen velvollisuus.

3) Uutena asiana ILA pyytää, että työryhmä esittäisi myös, miten lähivanhemman harjoittamaa huoltokiusaamista voitaisiin ehkäistä. Huoltokiusaaminen on lähivanhemman lapsen ja etävanhemman yli käyvää epäasiallista vallankäyttöä, jolla kontrolloidaan lapsen tapaamisia etävanhemman kanssa, asetetaan niille asiattomia ehtoja, keksitään lapselle muuta tehtävää tapaamisten ajaksi, ylipäänsä vaikeutetaan niitä jne. Huoltokiusaaminen on paitsi lapsen edun vastaista siitä voi olla myös seurauksena etävanhemman syrjäytyminen lapsen asioista ja lopulta kokonaan vetäytyminen lapsen elämästä.

¹ ILA:lla on tällä hetkellä jäseniä ja kannatusjäseniä jo yli 350.

² Hibbard, Roberta, Jane Barlow ja Harriet MacMillan (2012): Psychological Maltreatment. *Pediatrics*, 130, 372–138.

4) Työryhmä perustettiin järkyttävän lapsensurman seurauksena. Pohjoismaiden kauhein rauhanajan surmatyö lienee Anders Breivikin (AB) 22.7.2011 Oslossa tappamat 8 ihmistä ja Utøayn saarella tappamat 69 nuorta. Teon taustalla on senkaltaisia asioita, joista ILA on työryhmälle kertonut huolensa.

Helsingin Sanomien toimittajan Anna-Liina Kauhasen artikkeli "Naapurini Breivik" 30.12.2012 perustui AB:tä tutkineen Aage Borchgrevinkin haastatteluun. Borchgrevink summeerasi tutkimustyönsä tuloksen näin:

Epävakaa äiti, etäinen isä ja pieni vakava poika. Näitä suhteita Borchgrevink tutki pitkään. "Halusin selvittää sukupolvet ylittävän trauman siirtymistä." Kun Anders oli nelivuotias, äiti haki apua. Poika oli vaikea, äiti pelkäsi, että poika vahingoittaisi jotakuta. Vaikea oli äitikin, selviää papereista. Äidin huoli ja perheen tilanne otettiin vakavasti. Pojalle tehtiin testejä. Kävi ilmi, ettei hän osannut leikkiä. Psykiatrit kiinnittivät huomiota pienen pojan outoon hymyyn. Lastenpsykiatri esitti, että poika otetaan huostaan. Kaksi kertaa. Sillä olisi estetty asiantuntijan mukaan vielä vakavammat psyyken häiriöt. Esillä oli epäily, että äiti käytti poikaa seksuaalisesti hyväksi. Systemi löysi Breivikin. Ei turvallisuuspoliisi, ei tulli, vaan lastensuojelu, 30 vuotta sitten. "Hänet löydettiin, mutta häntä ei autettu", Borchgrevink sanoo. Psykiatrin kannat ohitettiin, huoltajuusoikeudenkäynnissä poika määrättiin äidille.

Artikkelin mukaan AB:n äiti oli epävakaa, äitiä epäiltiin AB:n seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja lastenpsykiatri esitti kaksi kertaa, että AB otettaisiin äidiltään huostaan - mitä ei tehty. Isästä todetaan vain, että hän oli "etäinen" ja että hävisi oikeudessa huoltajuusriidan.

Wikipedia kertoo vastaavaa (http://en.wikipedia.org/wiki/Anders_Behring_Breivik). Siinä viitattujen psykologien raporttien mukaan äiti löi AB:tä, kohdisti primitiiviset aggressionsa ja seksuaaliset fantasiansa poikaansa ja seksuaalisoi AB:tä. Psykologit olivat myös arvioineet äidin rajatilahäiriöiseksi - joka on persoonallisuushäiriö, joka vaikuttaa vanhemman kautta lapsen hyvin vahingollisesti ja on usein vieraannuttajilla (esim. Hannuniemi³).

AB:n isää on haastateltu The Guardianissa 13.4.2012 (<http://www.guardian.co.uk/world/2012/apr/13/anders-behring-breivik-norway>):

The couple separated within a year of Anders's birth. "I don't think," says [isä-]Breivik, cautiously, "she was really interested in marriage. She was an unusual person. I think what she wanted to be was a single mother. She just left, anyway, went to Oslo with Anders and her daughter. Didn't want me to see my son. You get help in Norway, as a single mother. - - [Mother of] Behring reluctantly brought the infant Anders from Oslo to see him [the father] - - -
- "There was a formal report, in 1983, from the Norwegian childcare authorities," he says. "They recommended he should be moved. They said his relationship with his mother, her emotional incapacity to care for him, made it harmful for him to stay. - - Breivik and his wife applied through the Norwegian courts for custody, hoping the report would work in their favour. It didn't. "This I do not understand, and nor do many people in Norway," Breivik says. "There was an official report saying my son was being harmed by living with his mother. But in Norway, the presumption is always with the mother. - - With his marriage to Wanda, however, the children from Breivik's first marriage decided they wanted nothing further to do with their father. "They're angry with me," he says, flatly. "They think I have made too many mistakes. Done too many stupid things. Anders, too, cut loose around the same time, in 1995. Whoever took the initiative, father and son met for the last time in 1995. - - Breivik kept sending money, some 200 a month, to Anders's mother. The two were in contact, briefly, just once more. In 2005, Breivik had a phone call out of the blue. "He told me he was doing well," Breivik says. - - I had health problems; I said I was pleased to hear from him, and we should stay in touch. We never did. - - The psychiatric report on his son makes clear, he stresses, "that I could have done nothing to prevent what happened. Moreover, he's convinced "I really did all I could when he was small." Maybe, it's true, he could have tried harder to stay in touch later, after 1995.

³ Hannuniemi, Anja (2007): Vanhemmasta vieraannuttaminen — uhka lasten hyvinvoinnille. *Oikeustiede—Jurisprudentia*, XL: 2007.

Isän mukaan AB:n äiti tähtäsi alunperinkin lapsensa yksinhuoltajuuteen eikä ollut kiinnostunut avioliitosta. Eron jälkeen äiti ei olisi tahtonut antaa AB:n tavata isäänsä (tapaamisia tiedetään sittemmin toteutuneen välillä säännöllisestikin). Sosiaalitoimi suositteli lähihuoltajuuden vaihtoa, mutta norjalainen oikeusjärjestelmä säilytti lähihuoltajuuden äidillä. Isä ei pidä itseään virheettömänä vaan kertoo tehneensä virheitä, lastensa toisesta avioliitostaan katkaisseensa suhteensa häneen hänen mentyä uusiin naimisiin ja ettei tehnyt tarpeeksi vuoden 1995 jälkeen nähdäkseen poikaansa, jolloin tapaamiset loppuivat.

Edellisiä värityneemmässä lähteessä eli Internetistä löytyvässä AB:n "manifestissa" AB kritisoi äitinsä patriarkaalista kasvatustapaa, joka oli AB:n mukaan feminisoinut häntä. (AB kritisoi myös isäänsä.) Äiti itse kertoo tähän viittaavaa Iltalehden uutisessa 15.6.2012 (http://www.iltalehti.fi/ulkomaat/2012061515711327_ul.shtml):

Äidin mukaan muutos alkoi vuonna 2006. Sitä ennen *Breivik oli ollut kohtelias, hellä ja huomaavainen* nuorimies. - *Hän auttoi minua kaikessa mahdollisessa ja oli kerrassaan ainutlaatuinen*, äiti kertoi. Tämä näkyi muun muassa tavassa, jolla poika tuki äitiään kun tämän seurustelusuhde päättyi: Breivik yritti lievittää sydänsuruja ostamalla äidille koiranpennun.

Hakematta mieleen tulee miehisyyttä järkyttävällä tavalla hakeva äidin kasvattama poika.

Pohjoismaiden järkyttävimmän tragedian takana on huoltoriita, jossa on sen alussa ollut vieraannuttamista, jossa myöhemmin pojan ja isän suhde on katkennut kokonaan, poika on kokenut äitinsä kasvatuksen liian feminiiniksi ja jossa oikeus on sivuuttanut äidin diagnosoidun rajatilahäiriön ja muut vakavat ongelmat ja määrännyt lapsen peruskaavanmukaisesti äidin lähihuoltajuuteen.

Kaikkia AB:n kehitykseen vaikuttaneita seikkoja ei tietenkään ole tiedossa (kuinka kauan vieraannuttaminen jatkui, oliko huoltokiusaamista jne.). Tosiasioita ovat isän lähihuoltajuushakemus, lastensuojelun kritiikki äidistä ja suositus oikeudelle huoltajuuden vaihdosta, isän määrääminen etävanhemmaksi ja isän ja pojan suhteen katkeaminen.

AB:n tilanteessa Norjan lastensuojelu kykeni tunnistamaan lapsen toisen vanhemman puutteet, mutta oikeus sivuutti ne. Ongelma oli siten oikeuden eikä lastensuojelun toiminnassa. Oikeuden päätös ja järkyttävä lopputulos korostavat kuitenkin, että yhteiskunnan tulisi erotilanteessa

- kohdella isiä ja äitejä tasapuolisesti riitatilanteissa vanhempien välillä.
- estää vieraannuttamista ja huoltokiusaamista.
- tukea etävanhemman ja lapsen suhdetta.
- luopua pohjoismaisissa yhteiskunnissa vallinneesta käytännöstä, että lapset osoitetaan erossa asumaan äidille, vaikka äiti olisi ongelmainen.

Muunlaiset käytännöt voivat johtaa traagisiin seurauksiin.

Isät lasten asialla ry